

dinbilimleri

Akademik Araştırma Dergisi

ISSN: 1303-9199

OCAK-NİSAN / CİLT 18 SAYI 1 / 2018

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi

Journal of Academic Researches in Religious Sciences

Sahibi

Genel Koordinatör / General Coordinator

Yavuz Ünal

Editör / Editor in Chief

Salih Kesgin

Yayın Koordinatörü / Correspondence Coordinator

Bekir Özüdoğru / Zübeyir Üçtaş

Yayın Kurulu / Editorial Board

Abdulkader Tayob	University of Cape Town
Abdülkerim Osman Ali Osman	Nile Valley University
Ali Bolat	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Ali Kumaş	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Alladein Mohammad Ahmad Adawi	The University of Jordan
Ayman Shihadeh	University of London
Faruk Sancar	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Fayiz Arif el-Kuran	Yarmouk University
Hasan Atsız	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Kadir Gömbeyaz	Kocaeli Üniversitesi
Mansur Ali	Cardiff University
Muhtar Nasîra-Emîr	Emir Abdelkader University
Nazmu'l-Hakk en-Nedvî	International Islamic University Chittagong
Recep Demir	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Salih Kesgin	Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Sâlim ez-Zehrânî	Umm Al-Qura University
Süleyman Turan	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Yakup Çoştu	Hitit Üniversitesi
Yavuz Ünal	Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Tasarım & Mizanpaj/Journal Desing

db

İletişim Adresi/Mail address

db@dinbilimleri.com

ISSN: 1303-9199

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, hakemlidir.

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi'nde yayınlanan yazıların, bilimsel ve hukuki sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi'ne aittir. Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz. Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir, gönderilen yazılar iade edilmez. Raporlarıyla birlikte makale takip sisteminde muhafaza edilir. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi dört ayda bir www.dinbilimleri.com adresinde yayınlanır.

Hakem & Danışma Kurulu / Referee&Advisory Board

Adnan Demircan (Prof. Dr.), Ahmet Cahid Haksever (Prof. Dr.), Ahmet Çakır (Prof. Dr.), Ahmet Çaycı (Prof. Dr.), Ahmet Hikmet Eroğlu (Prof. Dr.), Ahmet Koç (Prof. Dr.), Ahmet Öz (Doç. Dr.), Aladdin Gültekin (Dr. Öğr. Üyesi), Ali Ayten (Prof. Dr.), Ali Bolat (Prof. Dr.), Ali Bulut (Prof. Dr.), Ali İhsan Yitik (Prof. Dr.), Ali Kumaş (Doç. Dr.), Ali Rıza Aydın (Prof. Dr.), Alim Yıldız (Prof. Dr.), Asım Yapıcı (Prof. Dr.), Ayhan Ak (Doç. Dr.), Ayşe Zişan Furat (Doç. Dr.), Bahattin Dartma (Prof. Dr.), Berat Sarıkaya (Dr. Öğr. Üyesi), Burhanettin Tatar (Prof. Dr.), Bünyamin Erul (Prof. Dr.), Cafer Sadık Yaran (Prof. Dr.), Celal Türer (Prof. Dr.), Celalettin Çelik (Prof. Dr.), Cemil Hakyemez (Prof. Dr.), Cengiz Batuk (Prof. Dr.), David Jasper (Prof. Dr.), David Thomas (Prof. Dr.), Ejder Okumuş (Prof. Dr.), Erdal Baykan (Prof. Dr.), Erkan Perşembe (Prof. Dr.), Faruk Sancar (Doç. Dr.), Faruk Özdemir (Dr. Öğr. Üyesi), Ferit Uslu (Prof. Dr.), Frans Wijisen (Prof. Dr.), Gürbüz Deniz (Prof. Dr.), H. Suphi Erdem (Prof. Dr.), Halil Apaydın (Doç. Dr.), Halil İbrahim Haksever (Dr. Öğr. Üyesi), Halil İbrahim Şimşek (Prof. Dr.), Hasan Ayık (Prof. Dr.), Hatice Aynur Şahin (Dr. Öğr. Üyesi), Hasan Keskin (Prof. Dr.), Hüseyin Akgün (Doç. Dr.), Hüseyin Esen (Prof. Dr.), Irving Hexham (Prof. Dr.), İbrahim Hakkı İnal (Dr. Öğr. Üyesi), İsmail Demirezen (Doç. Dr.), İsmail Güler (Prof. Dr.), John L. Esposito (Prof. Dr.), Kadir Gürler (Prof. Dr.), Kaşif Hamdi Okur (Prof. Dr.), Kemal Özkurt (Doç. Dr.), Kamal Fattouh (Dr. Öğr. Üyesi), Kemal Yıldız (Prof. Dr.), M. Doğan Karacoşkun (Prof. Dr.), Mehmet Sami Bayraktar (Dr. Öğr. Üyesi), Mahmut Aydın (Prof. Dr.), Mehmet Ali Kirman (Prof. Dr.), Mehmet Dursun Erdem (Prof. Dr.), Mehmet Emin Özafşar (Prof. Dr.), Mehmet Ekvuran (Prof. Dr.), Mehmet Mahfuz Söylemez (Prof. Dr.), Mesut Okumuş (Prof. Dr.), Metin Yılmaz (Prof. Dr.), Muammer Erbaş (Prof. Dr.), Muhammed Aydın (Prof. Dr.), Muhsin Akbaş (Prof. Dr.), Muhittin Düzenli (Doç. Dr.), Mustafa Alıcı (Prof. Dr.), Mustafa Arslan (Prof. Dr.), Mustafa Köylü (Prof. Dr.), Mustafa Öztoprak (Dr. Öğr. Üyesi), Mustafa Öztürk (Prof. Dr.), Nevzat Aydın (Doç. Dr.), Nevzat Tartı (Prof. Dr.), Nevzat Yaşar Aşikoğlu (Prof. Dr.), Nihat Dalgın (Prof. Dr.), Osman Aydın (Prof. Dr.), Ömer Faruk Yavuz (Prof. Dr.), Ömer Yılmaz (Prof. Dr.), Perry Schmidt Leukel (Prof. Dr.), Ramazan Biçer (Prof. Dr.), Recep Demir (Doç. Dr.), Recep Gün (Doç. Dr.), Remzi Kaya (Prof. Dr.), Rıza Korkmazgöz (Dr. Öğr. Üyesi), Seyfettin Erşahin (Prof. Dr.), Salih Kesgin (Doç. Dr.), Salih Karacabey (Prof. Dr.), Salih Sabri Yavuz (Prof. Dr.), Serkan Demir (Dr. Öğr. Üyesi), Soner Gündüzöz (Prof. Dr.), Suliman Alomirat (Dr. Öğr. Üyesi), Süleyman Turan (Doç. Dr.), Şevket Topal (Prof. Dr.), Şinasi Gündüz (Prof. Dr.), Şuayip Özdemir (Prof. Dr.), Vejdi Bilgin (Prof. Dr.), Werner Jeanrond (Prof. Dr.), Yakup Coştı (Doç. Dr.), Yaşar Düzenli (Prof. Dr.), Yaşar Kurt (Prof. Dr.), Yavuz Köktaş (Prof. Dr.), Yavuz Ünal (Prof. Dr.), Yılmaz Can (Prof. Dr.), Yusuf Ziya Keskin (Prof. Dr.), Yusuf Doğan (Prof. Dr.),

İÇİNDEKİLER

HADİS RİVAYETİ ÜZERİNE FELSEFİ NOTLAR Some Philosophical Remarks on Narrating Hadith Burhanettin TATAR	13-20
TEFSİR İLMİNDE RİVAYET ALGISI The Perception of Narration in the Tafsir Ali KARATAŞ	21-57
ŞİA'DA RİVAYET OLGUSUNU ŞEKİLLENDİREN TEMEL UNSURLAR Constitutive Elements that Shapes the Narrative Phenomenon in Shi'i Thought Bekir KUZUDİŞLİ	59-92
RİVAYETLERİN SÜBÛTUNU TESPİTTE ANLAMANIN ETKİSİ The Affect of Understanding in the Authentication Process of Narrations Salih KESGİN	93-130
SIHHAT VE DELÂLET AÇISINDAN RÂVİNİN RİVAYETİNE MUHALİF AMELİ The Contradictory Practice of the Narrator in Terms of Authentication and Implication Bekir ÖZÜDOĞRU	131-164
FAKİHLERE GÖRE RİVAYETİN KAPSAMI VE İSLAM HUKUKUNA ETKİLERİ The Scope of <i>Riwaya</i> (Narrative) for Muslim Jurists and its Influences on the Islamic Jurisprudence Şevket PEKDEMİR	165-198
KELÂM İLMİNDE MÜTEVÂTİR HABERİN BİLGİ VE DELİL DEĞERİ Epistemological and Evidential Value of Reliable Report (Khabar Mutawatır) in Kalam (Islamic Theology) Mustafa Selim YILMAZ	199-223

KELÂM İLMİNDE HABER-İ VÂHİDİN BİLGİ VE DELİL DEĞERİ Epistemological and Evidential Value of Khabar al-Wâhid in Islamic Theology Rıza KORKMAZGÖZ	225-258
GÜLÜN YARATILIŞI VE HZ. PEYGAMBER'LE İLİŞKİSİ ÖZELİNDE UYDURMA RİVAYET ALGISI The Perception of Fabricated Narration Specific to the Creation of Rose and Its Relation with the Prophet Muhammed (pbuh) Sabri ÇAP	259-297
BİR RÂVİ/RİVAYET TENKİDİ İLKESİNİN SERÜVENİ: SADECE MÜFESSER CERH KABUL EDİLİR Adventure of a Rule on Criticism of Narrator/Narration: Only Invalida- tion Whose Cause is Explained is Accepted Halil İbrahim TURHAN	299-335

EDİTÖRDEN

Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi yayın hayatı boyunca akademik alanda farklı meselelere projeksiyon tutan pek çok makaleyi okuyucusuyla buluşturmuştur. Dergimizin bu sayısı ise “İslam İlim Geleneğinde Rivayet” temasını merkeze alarak yayına hazırlandı. Bu temanın önemine dair elbette pek çok şey söylenebilir. Ancak biz okuyucunun doğrudan makalelerle buluşabilmesini temin etmek amacıyla hazırladığımız bu dosyanın akademik açıdan odaklanmayı hedeflediği hususlara işaret etmekle yetinmiyoruz.

Rivayet kelimesi, nakledilen veya atfedilen her türlü bilgiyi kapsamakta; aynı amaçla kullanılan *hadis* kelimesi ise Hz. Peygamber’e atfedilen haberlere karşılık olarak kullanılmaktadır. Hiç şüphesiz, Hz. Peygamber’e nispet edilen bilgiler; bilgi kaynağı, kendisinin özel statüsü ve ifadelerdeki anlam derinliği açısından daha özel bir değere sahiptir. Ancak *hadislerin* de tarihsel süreç içerisindeki yolculuğu rivayetler üzerinden imkân bulabilmektedir. Çünkü Rasulullah’ın (sas.) söz, fiil ve takrirlerinin öncelikle sahabe tarafından nakledilecek bir forma dönüştürülmesinin, bir başka deyişle metinleşme sürecinin, akabinde bu bilgilerin sonraki nesillere nakli ancak rivayetler üzerinden mümkün olmaktadır.

Bu bağlamda elinizdeki sayıda dini bilginin önemli bir taşıyıcısı olmasından hareketle rivayetin İslam ilim geleneğindeki yeri üzerinde durulmuştur. Bunu temin etmek amacıyla; ilk olarak Burhanettin Tatar hadis rivayetinin doğası üzerine kaleme aldığı “Hadis Rivayeti Üzerine Felsefi Notlar” başlıklı makalesinde; ister sahih ister uydurma olsun, hadis rivayetlerinin dini ve tarihsel boyutlarıyla bir ‘görme’ ve ‘gösterme’ faaliyeti olarak günümüze değin etkinli-

ğini sürdürdüğünü ifade ederek Müslümanların bir rivayet felsefesi ya da bilinci oluşmuş mudur? sorusunun izlerini takip etmektedir.

“Tefsir İlminde Rivayet Algısı” başlıklı makalesinde Ali Karataş ise tefsir ilminde rivayet, genel olarak kullanılan anlamından ötede bir manaya tekabül ettiğini ortaya koymakta ve bunu dikkate alarak; rivayetten ne anlaşıldığı ve rivayet, işlevi soruları ekseninde Tefsir’de rivayet, mahiyetini ve tefsir rivayetlerine bakışı tartışmaktadır.

“Şî Rivayet Olgusunu Şekillendiren Temel Unsurlar” başlıklı makalesinde Bekir Kuzudişli ise Şii düşüncenin kendine has bir rivayet sistematiğine sahip oluşuna dikkat çekmekte ve bunların Şî ile diğer gruplar arasındaki en temel farklılıklardan birini meydana getirdiğine işaret etmektedir. Bu bağlamda rivayet tasavvurunun neliğine dair sahip olunacak bilginin Şii düşüncüyü anlamak adına önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır.

“Rivayetlerin Sübutunu Tespitte Anlamanın Etkisi” başlıklı makalesinde ise Salih Kesgin anlama sorununun sadece metinle ilişkilendirilebilecek bir yapıya sahip olmadığını bunun ötesinde hadis ilminde sened ve metnin bir bütün olarak anlayanın değerlendirme üslubunun muhatap olduğunu tartışmaktadır. Bu kapsamda anlama eyleminin doğası gereğince 'anlayan'ın, metin üstü/dışı algılarla ve metinler arası ya da metin içi farklı okumalarla kendi zihin dünyası ve birikimi eşliğinde hadislerin tespitini gerçekleştirebildiği örnek hadis rivayetleri üzerinden tartışılmaktadır.

“Sıhhat ve Delâlet Açısından Râvinin Rivayetine Muhalif Ameli” başlıklı makalesinde ise Bekir Özüdoğru şayet râvi rivayetine muhalif amel etmişse delil olan rivayeti mi yoksa ameli midir? sorusunu merkeze alarak Hanefî kaynaklar özelinde genelde sahabî râvi bağlamında tartışılan “râvinin rivayetine muhalif ameli” konusunu farklı yönleriyle ele almakta ve rivayet, sıhhatini araştıran muhaddislerle “râvinin rivayetine muhalif ameli ne söyler?” sorusuna odaklanmaktadır.

“Fıkıh İlminde Rivayet, Kapsamı ve İslam Hukukuna Etkileri” başlıklı makalesinde Şevket Pekdemir, İslam hukukunda rivayet denildiğinde akla ilk gelen Hz. Peygamber’in söz, fiil ve uygulamaları

olsa da kapsam olarak daha birçok farklı anlamda kullanıldığını beyan etmekte; sahabe, tabiun ve tebeu't-tabiun ile bazı yöneticilerin fetva ve uygulamalarının da rivayetin konusu içinde değerlendirildiğini özellikle müçtehit imamlarla birlikte 'rivayet'in fihhi malzeme niteliğinde delil olarak kullanılmaya başlandığını delilleriyle tartışmaktadır.

“Kelam İlminde Mütevatir Haberin Bilgi ve Delil Değeri” başlıklı makalesinde ise Mustafa Selim Yılmaz; haber-i mütevâtir kavramının anlam serüveninin kelâm ilminde nasıl ele alındığının genel hatlarıyla ortaya konulmasını hedeflemekte ve İmam Mâtürîdî'nin mütevâtir haberi, haber-i resûlün bir çeşidi olarak görmektense; bu haberi, peygamber haberinin istidlâlî olarak ispatlanmasının en önemli unsuru olarak temellendirmesine odaklanmaktadır.

“Kelam İlminde Haber-i Vahidin Bilgi ve Delil Değeri” başlıklı makalesinde ise Rıza Korkmazgöz, haber-i vahidin bilgi değerine ilişkin tartışmaları ve taraflarını irdeleyerek farklı bir perspektifle konunun tekrar tartışılmasının gereğini gündeme getirmektedir. Bu bağlamda Korkmazgöz, iç ve dış bir takım şart ve karinelerle desteklenmiş haber-i vâhidin nazari bilgi ifade edeceğini ve dolayısıyla itikadi konuların te'yid ve detaylandırılmasında delil olabileceğini ortaya koymaktadır.

“Gülün Yaratılışı ve Hz. Peygamber'le İlişkisi Özelinde Uydurma Rivayet Algısı” başlıklı makalesinde ise Sabri Çap; tasavvuf, edebiyat ve sanatta yaygın olarak Resûl-i Ekrem'in güle veya gülün Hz. Peygamber'e benzetilmesini merkeze alarak Sünnî ve Şîî kaynaklarda yer alan konuyla ilgili mevzû rivayetleri, bunları uyduran kişileri ve bu rivayetlerin uydurulma sebeplerini incelemekte, bir grup rivayet üzerinden uydurma rivayet tasavvurunu tartışmaktadır.

“Bir Râvi/Rivayet Tenkidi İlkesinin Serüveni: Sadece Müfesser Cerh Kabul Edilir” başlıklı makalesinde ise Halil İbrahim Turhan; bazı fıkıh ve hadis usûlü âlimleri tarafından rivayetin sıhhatinin tespiti aşamasında benimsenen “kabul edilebilmesi için cerhin nedeninin açıklanması zorunludur” kaidelerini merkeze almakta ve hicrî dördüncü asırda fıkıh usûlü eserlerinde tartışılmaya başlanan bu ilkenin hadis usulü eserlerine geçiş serüvenini, arka planını, böyle bir kâidenin ricâl tenkit alanında oluşturabileceği sorunlara karşı geliştirilen yaklaşımı neden-sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmeyi hedeflemektedir.

İslam ilim geleneğinde farklı disiplinlerle ilgisini dikkate alarak
“rivayet” kavramını temel alan bu dosyanın, akademik dünyadaki
rivayetbilim çalışmalarına anlamlı bir katkı olması temennisiyle...

Doç. Dr. Salih KESGİN
Sayı Editörü

